

Gerbner'in Ekme Kuramı Bağlamında "Müge Anlı İle Tatlı Sert" Programının Alımlama Analizi

Reception Analysis of "Müge Anlı ile Tatlı Sert" Program Context of Gerbner's Cultivation Theory

Dilek Ulusal, Öğr. Gör. Dr., Kırıkkale Üniversitesi Kırıkkale Meslek Yüksekokulu, E-Posta: ulusald@hotmail.com

<https://doi.org/10.47998/ikad.1026415>

Anahtar Kelimeler:

Televizyon,
Şiddet,
İzler Kitle,
Ekme Kuramı.

Öz

Şiddet, bütün canlıların doğasında var olan bir dürtüdür. Diğer canlılardan farklı olarak sosyal bir varlık olan, toplumsal ve hukuki kurallara uygun bir biçimde yaşamak zorunda olan insanlar, cinsellik, saldırganlık vb. dürtülerini bilinçaltına iterek bastırır. Günümüzde bastırılan bu dürtülerin doyuma ulaştırılması noktasında kitle iletişim araçlarının rolü büyüktür. Günümüzün ticari amaçlı kitle iletişim araçları, daha çok izleneceği düşüncesiyle, insanların bilinçaltında bastırıldıkları şiddet, cinsellik gibi dürtüleri harekete geçirecek içerikler yayınlamayı daha çok tercih etmektedir. Televizyon, şiddet içerikli konuları farklı programlar içerisinde gündeme taşıyarak, çok geniş kitlelere anında ulaştırabilen günümüzün en popüler kitle iletişim araçlarından biridir. Son yıllarda televizyon kanallarının şiddet içerikli programlara ağırlıklı olarak yer verdiği görülmektedir. Bu programlar arasında ATV ekranlarında on dört yıldır yayınlanmakta olan ve reyting rekorları kıran "Müge Anlı ile Tatlı Sert Programı" yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı; "Müge Anlı ile Tatlı Sert" programında sunulan şiddet içeriklerinin izler kitle tarafından nasıl alımlandığını Gerbner'in "Ekme Kuramı"ndan hareketle ortaya atılan varsayımlar eşliğinde ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışma, amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen 13 kadın katılımcı üzerinde "derinlemesine mülakat" tekniği uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda, programda sunulan şiddet içeriklerinin katılımcılarda, özellikle uzun vadede, şiddeti normal bir davranış olarak görme ve şiddete ilişkin vasat bir dünya algısı yaratma noktasında etki yarattığı tespit edilmiştir. Böylece, programın zaman içerisinde katılımcıların şiddete ilişkin düşünce ve davranışlarını değiştirerek şiddeti ektiği ortaya konulmuştur. Ayrıca, araştırmada katılımcıların çoğunluğunun program içeriğini bilgilendirici ve eğitici olarak değerlendirmeleri de, medyanın izler kitle üzerinde şiddeti yetiştirdiğini göstermiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre, çalışmaya katılanların programda sunulan şiddet ile ilgili okumalarını daha çok "egemen okuma" şeklinde yaptıkları tespit edilmiştir.

Keywords:

Television,
Violence,
Audience,
Cultivation Theory.

Abstract

Violence is an instinct inherent in all living beings. Humans, who are social beings unlike other living things and have to live in accordance with social and legal rules, experience sexuality, aggression, etc. suppresses impulses by pushing them into the subconscious. Mass media play a major role in satisfying these repressed impulses today. Today's commercial mass media, with the thought that it will be watched more, prefer to publish content that will stimulate people's subconsciously suppressed impulses such as violence and sexuality. Television is one of today's most popular mass media, which brings violent subjects to the agenda in different programs and instantly delivers them to large masses. In recent years, it has been observed that television channels have predominantly given place to violent programs. Among these programs is the "Müge Anlı ile Tatlı Sert", which has been broadcasting on ATV screens for fourteen years and broke the rating records. The aim of this study is to reveal how the content of violence presented in the program "Müge Anlı ile Tatlı Sert" is received by the audience, with the assumptions put forward based on Gerbner's "Cultivation Theory". For this purpose, the study was carried out by applying the "indepth interview" technique on 13 female participants determined by the purposive sampling method. As a result of the analysis, it was determined that the content of violence presented in the program had an impact on the participants, especially in the long term, to see as a normal behavior and to create a mediocre world perception regarding violence. Thus, it has been revealed that the program sowed violence by changing the thoughts and behaviors of the participants regarding violence over time. Moreover, in the research, the majority of the participants evaluation of the program content of informative and educational also showed that the media breeds violence on the audience. According to these results, it was determined that the participants in the study mostly read about violence presented in the program in the form of "dominant reading".

Giriş

Yasama, yürütme ve yargıdan sonra en büyük güç olan ve dördüncü kuvvet olarak tanımlanan medya, çok geniş kitlelere ulaşabilen ve kitleleri etkisi altına alarak manipüle edebilen en önemli araçtır. İlk kez 17. yüzyılda ortaya çıkan ve yazılı olan kitle iletişim araçlarına 20. yüzyılın başında sinema, radyo, televizyon gibi elektronik kitle iletişim araçları eklenmiştir. Kitle iletişim araçlarının elektronikleşmesi ise yazılı döneme göre medyanın çok daha geniş kitlelere ulaşabilmesine olanak sağlamıştır. Gelişen teknoloji ve buna bağlı olarak değişen ve gelişen medya, bu dönemde kitleleri daha fazla etkisi altına almayı başarmıştır. Sarı'ya göre (2014), 1930'lu yıllardan 1950'lere kadar dünya üzerindeki olayları ve gelişmeleri aktarmak için radyo yaygın olarak kullanılmıştır. Kitlelere yalnızca sesli olarak ileti gönderebilen radyo, 1950'lerden sonra yerini hem sesli hem de görüntülü ileti gönderebilme özelliğine sahip olan televizyona bırakmıştır. 2000'li yıllarda teknolojinin dijitalleşmesi medyanın değişimini daha da hızlandırmış ve "internet", medyanın en yeni aracı olarak dünya üzerindeki yerini almıştır. Altıntaş'a göre (2017: 183), radyo, televizyon, sinema gibi elektronik kitle iletişim araçlarının yanı sıra internet de günümüzde bilgiye erişebilmede önemli bir yere sahiptir. Böylece son dönemlerde dijital medyanın gelişimiyle birlikte geleneksel medyayı oluşturan radyo, televizyon, gazete gibi kitle iletişim araçları da internet ortamındaki yerini almıştır. Medyanın bu hızlı gelişimi ise kitlelerin iletişim kurma sürecinde iletişim araçlarına bağlılığını daha da arttırmış ve bu sayede medyanın kitleler üzerindeki etkisi artmıştır.

Medyanın kitleler üzerindeki etkileri arasında şiddet önemli bir yere sahiptir. Şiddet; fiziksel, sözel, cinsel ve psikolojik olarak insanın kişiliğine ve yaşamına yönelik tüm saldırıları ifade etmektedir. Özerkmen ve Gölbaşı'na göre (2010) şiddet, kişinin canına ve malına zarar vermek amacıyla güç kullanma, toplumun yasa ve ahlak ilkelerine aykırı şekilde, toplumsal olarak onaylanması mümkün olmayan zorlama eylemidir. Dursun'a göre ise (2011) şiddet, istenmeyen, kasıtlı, planlı ve de yıkıcı, zarar verici enerji ve kuvvet kullanımudur. Bu tanımlardan yola çıkarak, şiddetin yalnızca fiziksel olmadığı, aynı zamanda yıkıcı ve zarar verici enerjiye neden olan sözlü ve psikolojik şiddet şeklinde de gerçekleştiği görülmektedir.

Gelişen dünya koşulları medyanın toplum üzerindeki etkisini artırmaktadır. Aynı şekilde medyanın insan davranışlarının biçimlenmesinde önemli bir yeri olduğu da bilinmektedir. Günümüz medyasında şiddet bir araç olarak kullanılmaktadır. İçinde şiddetin olmadığı bir haberin, programın, dizi ve filmin günümüzde çok fazla rağbet görmediği bilinen bir gerçektir. Bu durum ise dünya üzerinde meydana gelen olayların hepsinin olumsuz olduğu şeklinde kötümser bir düşünceye yol açarak, medyanın toplumdaki şiddeti artırdığı tartışmalarını da beraberinde getirmiştir (Palabıyıkoglu, 1997). Şiddet, yalnızca günümüze ait bir olgu olmamakla birlikte, dünyada medya aracılığıyla sunulan şiddetin incelenmeye başlaması altmış yıl öncesine dayanır. Yazılı, sesli ve görsel medyanın şiddet olgusu üzerindeki düşündürücü etkisinin temelinde televizyon yer almaktadır (Elpeze, vd., 2016). Televizyonda yer alan haberler, programlar, filmler, diziler, klipler gibi popüler tüm içeriklerde şiddet devamlı olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'de 1990'lı yıllarda özel televizyon kanallarının yayın hayatına başlamasıyla beraber, medya ve şiddet ilişkisine yönelik yapılan araştırmalarda şiddetin en çok

televizyonda yer aldığı ortaya konulmuştur. Bu tarihten itibaren televizyon yayıncılığının devletin tekelinden çıkıp özelleşmeye başlaması, kitleleri ekran karşısına çekebilmek için show programlarından haber programlarına kadar hemen her programda fiziksel, sözel, psikolojik şiddet unsurları içeren sahneler ekranlara egemen olmaya başlamıştır (Zorlu, 2016). Bu bağlamda kitlelerin yoğun biçimde ilgisini çeken şiddet ve cinsellik gibi unsurların ticari (özel) televizyon kanalları tarafından sermayeyi büyütmek ve medya sektöründe en büyük güç olabilmek için daha fazla tercih edildiği söylenebilir.

"Dijital Çağ" olarak bilinen 21. yüzyıl ise şiddetin belki en fazla yaşanmadığı ama en görünür olduğu dönem olarak nitelendirilebilir. 21. yüzyılın teknolojik ilerlemeleri arasında yer alan iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, kurmaca veya gerçek, çok sayıda şiddet unsuru barındıran medya içeriğinin geniş kitlelere iletilmesinde etkili olmuştur (Erdem, 2020). Şiddet, ilk çağlardan günümüze kadar hep var olagelmış dürtüsel bir eylemdir. Geçmişten günümüze değişen ise şiddet eylemi değil, bu eylemin sunumudur. 21. yüzyılda iletişim araçlarının dijitalleşmesi, yani internet teknolojisi dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen şiddet olaylarının tüm dünyaya anında duyurulmasına zemin hazırlamıştır. Konuyla ilgili olarak Akıner de (2014), şiddetin kitle iletişim araçları aracılığıyla 21. yüzyılda daha geniş kitlelere ulaştırıldığını ve izlencelik bir malzeme haline getirildiğini savunur. Örneğin; televizyon programlarında, haber bültenlerinde, dizilerde ve filmlerde her gün cinayet, intihar, cinsel taciz, tecavüz gibi sayısız şiddet olayları yer alır. Günümüz medyasında şiddetin daha çok izler kitleye dönük kar amaçlı kullanımı medyadaki şiddet araştırmalarının, daha çok içerik ve içeriğin izleyiciler üzerindeki etkisine yönelmesine neden olmuştur. Bu tür programların kitleler üzerindeki etkilerini ortaya koyabilmek için şiddet programlarına yönelik olarak hazırlanan alımlama, kullanımlar ve doyumlar, yetiştirme gibi ana akım etki kuramları üzerinden izleyici analizi yapan çalışmalar bulunmaktadır. Televizyondaki şiddet içerikli yayınların izler kitle üzerindeki etkilerine yönelik ilk bilimsel araştırmalar Amerikalı George Gerbner tarafından yapılmıştır. Televizyon ve şiddet arasındaki ilişkiyi araştıran Gerbner, televizyonun kitleler üzerinde güçlü etkileri olduğunu ekme (yetiştirme) kuramı ile açıklamıştır. Bu çalışma, televizyonda sunulan şiddetin izler kitle üzerindeki etkilerini Gerbner'in yetiştirme kuramı üzerinden belirlenen varsayımlar doğrultusunda analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın kapsamına televizyonda yayınlanan şiddet içerikli programlar dâhil edilmiştir. Ancak televizyonda şiddet içeren yayınların sayıca fazla olması nedeniyle bu çalışma, uzun yıllardır ATV ekranlarında yayınlanmakta olan, içeriğinde her türlü şiddet söylemini barındıran ve geniş kitlelerce takip edilen "Müğe Anlı ile Tatlı Sert" programı ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın varsayımları ise şöyle sıralanmaktadır:

1- Televizyon yayınları düşünceleri, tutumları, inançları ve davranışları değiştirebilmektedir.

2- Televizyon ve izleyici arasında izleyicilerin farkına varamadığı sonsuz bir bağlılık oluşmaktadır.

3- Televizyon yayınları kurmaca bir dünya sunmaktadır.

4- Televizyon, sunduğu şiddet içerikli yayınlarla topluma şiddeti ekmekte ve toplumu yetiştirmektedir.

5- Televizyonda yer alan şiddet içerikli yayınlar izleyicilerde vasat bir dünya algısı oluşturmaktadır.

Çalışmada, günümüzde televizyon içeriklerini seçebilme hususunda izleyicilerin aktif konumda olması sebebiyle daha sağlıklı sonuçlar alınabileceği düşünülerek, Stuart Hall'ün kodlama- kod açma üzerine kurduğu alımlama yöntemi kullanılacaktır. Çalışmanın uygulama kısmında, yayına başladığı günden bugüne kadar gündemden düşmeyen “Müge Anlı ile Tatlı Sert” programını uzun yıllardır sürekli olarak izleyen kadın izleyicilerin alımlamaları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Çalışmada, bu şartlara göre belirlenen 13 kadın seyirci ile derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Gerbner'in Ekme Modeli Üzerinden Medya ve Şiddet İlişkisi

Medyada yer alan şiddetle ilgili araştırmalar ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yapılmıştır. Şiddet araştırmaları 20. yüzyılda icat edilen kitle iletişim araçları arasında yer alan televizyon ile başlamıştır. Ancak, kitle iletişim araçlarının şiddet kullanımı eski yüzyıllara kadar uzanır. Şiddet içerikli ilk haberler Avrupa'da gazetenin ilk yıllarında hatta gazeteden de önce yayımlanan haber kâğıt ve mektuplarında yer almıştır (Özer, 2017). Medya ve şiddet ile ilgili ilk bilimsel araştırmalar ise, George Gerbner ve bir grup araştırmacı tarafından Pennsylvania Üniversitesi Annenburg İletişim Okulu'nda başlamıştır. Medyanın izler kitle üzerindeki etkilerini araştıran Gerbner'e göre (1969), kolektif sosyal varlıklara hitap eden büyük ölçekli mesaj sistemlerinde verilen bilgiler, en yaygın olarak bir kültürün mesaj sistemleri içinde paylaşılan (yani seri üretilen ve hızla dağıtılan) görüntülerde, eylemlerde ve dilde açıklanan önermeler olarak tanımlanır. Varoluş unsurları, bu mesaj sistemlerinde temsil edilen ve analizde açık hale getirilen varsayımlara, bağlamlara, bakış açısına ve ilişkilere atıfta bulunur. Gerbner'in bu açıklamalarından yola çıkılarak, kitle iletişim araçları tarafından üretilen mesajların, yaşamın yönlerini ve temalarını oluşturan terimler geliştirdikleri, bu terimlerin de kitlelerin yetiştirilmesinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Gerbner, yaklaşımının temellerini oluştururken nasıl bir yol izlediğini ise şöyle açıklar:

“Bu yaklaşım, insan varoluşunun gerçekleri, değerleri ve olayları hakkındaki genel kavramlar ve yetiştirmenin paylaştığı topluluklar aracılığıyla ‘ortak kültür’ olarak bu mesaj sistemlerinin bir konseptine dayandırılır. Kültürel devrim yalnızca bir Çin sloganı değildir. O, ayrıca kamusal mesaj üretimine belirli bir politik-endüstriyel düzen alana nüfuz ettiğiindeki sosyal hayatın bir gerçeğidir. Kitle üretimi, mesajın sosyal temelleri ve ekonomik hedeflerinde bir değişime öncülük eder, er ya da geç, insan faaliyetine kamusal anlam ve yön duygusu veren ortak sembolik çevrenin dönüşümünü sağlar. Bu dönüşümün doğası ve temposunun nabzını tutan kültürel göstergelerin gelişimine öncülük edebilen bir teoriye ihtiyaç vardır. Bizim teorik hareket noktamız, kitle üretimindeki değişiklikler ve varoluşun elementleri hakkında kolektif bilincin geliştirilmesinde büyük öneme sahip kamusal mesaj içeriklerinde sistematik değişikliklere neden olan sosyal gruplar, zaman ve mekanın önceki engellerine karşı mesajların hızlı dağıtımındır.” (1969: 137-138).

Kitle iletişiminde “Yetiştirme Teorisi”ni ortaya koyan Gerbner, kuram ile ilgili araştırmalarını o dönemin en yeni kitle iletişim aracı olan televizyon üzerinde yoğunlaştırmıştır. Gerbner vd., göre (1980) televizyon, genel kültürleşmenin bir kurumu olarak düşünülmelidir. Bütün toplumların sosyal olarak inşa edilmiş gerçeklik dünyası içinde yaşadıklarını öne süren Gerbner, vd., böyle görünürde gerçekliklerin toplumların ritüelleri ve mitleri aracılığıyla oluşturulduğunu, televizyonun da bu geleneksel değerlerin, ritüellerin ve mitlerin yetiştirilmesi ve sürdürülebilmesinde bugünün kurulu düzeninin merkez ajansı olduğunu iddia eder (1980). Bu bağlamda televizyonun, toplumsal olarak

inşa edilmiş gerçekliklerin sunumunda, bu sunumların ise kitle etkinliklerinde ve bu etkinliklerin yönetilmesinde etkili olduğu söylenebilir. Güngör'e göre (2011), kültürel kodların üretimi ve sunumu aşamasında televizyon kanallarının ticari yapısının da göz önünde bulundurulması gerekir. Ticari televizyonların amacı, toplumun ortak değerleri üzerinden oluşturdukları kültürel kodları toplumun bütününe iletmek ve toplumu yetiştirmektir. Gerbner, vd., konuyla ilgili olarak (1980), geniş kitlelere hizmet veren günümüz ticari televizyonların, aynı piyasa ortamında üretilmiş, birbiriyle ilişkili hikayelerden oluşan, organik olarak oluşturulmuş toplam bir dünya sunduğu şeklinde benzer bir görüş ileri sürer. Buradan da anlaşılacağı üzere ticari televizyonlar, bir toplumun ortak kültürel göstergelerini ve geleneksel sosyal ahlak anlayışını takip ederek bunu toplumun bütününe iletmeyi hedefler ve bu sayede kültürün sürekli olarak yeniden üretimini sağlamış olurlar. Günümüz ticari televizyonları, kar amacı güderek ürettikleri bu kültürel yapı içinde popüler kültürel kodları barındırırlar. Televizyon aracılığıyla üretilen ve halkın gerçeklikleriyle hiçbir ilgisi olmayan bu ticari yapay kültür, zamanla halk kültürünün yerini alır ve halkı sunduğu yapay gerçeklik dünyası içerisinde yetiştirir. Böylece televizyon izleyicileri, gerçek dünyayı televizyonda sergilenen gerçeklik dünyası ile benzer şekilde görmeye başlarlar (Mutlu, 2008).

Gerbner'in televizyon üzerine yaptığı çalışmalar 1990'lı yılların ortalarına kadar devam etmiştir. Gerbner araştırmalarını, televizyon aracılığıyla sunulan mesajların kişilerin düşünce, tutum ve davranışlarını nasıl etkilediği üzerine yoğunlaştırmıştır. Gerbner bu etkiyi, televizyon seyretme oranı ve sürelerini mukayese ederek belirlemeye çalışmıştır (Aktaran: Bak, vd., 2020a: 489). Gerbner, vd., (1986), televizyon izleme oranı ve sürelerine göre izleyicileri, yoğun izleyiciler (heavy viewers) ve hafif izleyiciler (light viewers) olarak sınıflandırmıştır. Bu iki grup üzerinden yaptığı araştırmalar sonucunda, ağır izleyicilerin varsayımlarının, inançlarının ve değerlerinin, karşılaştırılabilir hafif izleyici gruplarınınkinden sistematik olarak farklı olduğunu görmüştür. Farklılıklar, hem televizyon dünyasındaki baskın yaşam kalıplarını hem de farklı hafif ve yoğun izleyici gruplarının özelliklerini yansıtmaya eğilimindedir. Bu bağlamda televizyonu az ya da çok izleyenlerin izleme amacı ve seyirciyi izlemeye götüren sebeplerin tek olmadığı söylenebilir. Gruplandırma, izleyici tercihleri ve içerik dikkate alınarak yapıldığında izleme ile ilgili daha faydalı bir ölçme gerçekleştirilebilir. Zira Gerbner, defalarca yaptığı izleyici araştırmalarında genellikle çok fazla televizyon izleyen "yoğun izleyiciler" in, televizyon programları aracılığıyla oluşturulan ve sunulan dünyadan, televizyonu daha az izleyen "hafif izleyiciler" e göre daha fazla etkilendiği sonucuna ulaşmıştır. Gerbner'e göre, televizyonda yer alan programların içeriği özenle seçilir ve toplumun istek ve arzularına göre sunulur. Televizyonun etkisi kısa vadeli değil, uzun vadedir ve her yayımla üstüne biraz daha eklenerek oluşur (Aktaran: Bak, vd., 2020). Televizyonda yer alan şiddet içerikli yayınlar da buna örnek olarak gösterilebilir.

Araştırmalarını daha çok televizyon ve şiddet üzerine gerçekleştiren Gerbner, medyada egemenlik yapısının, gücü oluşturan ve geliştiren öyküler üretmekten geçtiğini savunur ve şiddet öyküleri de bu öyküler içerisinde en önemlileridir. Gerbner'e göre, kitle iletişim araçları, sundukları şiddet içerikli yayınlar aracılığıyla bireyler üzerinde şiddeti ekerek, onları şiddeti sevmeye alıştıırır. Böylece medya, insanları bir süre sonra şiddeti istemsizce aramaya iter (Erdoğan, 1998). Bu doğrultuda medyanın kitleler üzerinde zaman

içerisinde şiddete dair psikolojik bir bağımlılık duygusu yarattığı söylenebilir. Gerbner, vd., (1980: 715), şiddetin bir eylem olarak can yaktığını, öldürdüğünü ve korkuttuğunu, sosyal işlev olarak ise, gücü devam ettirerek, güce rıza göstermeye zorladığını öne sürer. Böylece kimin kimi korkuttuğu ve kimin kurban olmak için eğitildiği önemlidir. Şiddet senaryosu böyle çift fonksiyonla servis edilir. Sosyal gücün gerçeklerini göstererek, korkuyu, güvensizliği ve bağımlılığı üretir, bu şekilde sosyal kontrolün bir aracı olarak kullanılır. Bu amaca ise, geniş insan kitleleri karşılığında ulaşılır. Buna göre, şiddetin sosyal işlevinin gerçekleşebilmesinde geniş kitlelere ulaşabilen kitle iletişim araçlarının önemli bir rolü olduğunun altını çizmek gerekir. Ayrıca Gerbner, vd., (1980), sosyal bir kurum olan televizyonun, üretim sürecinde serbest pazar koşullarına göre hareket ederek, dramatik seri üretim sistemi içerisinde şiddeti hem en ucuz hem de en çekici endüstriyel bileşen olarak kullandığını savunur.

Gerbner, medyada sunulan şiddetin etkisinin gerçek yaşamdakinden daha fazla olduğunu öne sürer ve bu durumu tehlikeli dünya sendromu olarak nitelendirir (Aktaran: Erdoğan, 1998). Tehlikeli dünya sendromu bazı kaynaklarda vasat dünya ya da güvensiz dünya sendromu olarak da isimlendirilir. Televizyon izleyicileri, özellikle yoğun izleyiciler, televizyonda sunulan şiddetten etkilenerek, bir süre sonra gerçek dünyayı olduğundan daha güvensiz ve tehlikeli bir yer olarak görmeye başlarlar. Gerbner de, konuyla ilgili olarak, çağdaş toplumlarda insanların gittikçe artan bir biçimde gerçek ilişkiler yerine medya aracılığıyla ilişkiler kurup doyuma ulaştıklarını, bireyleri birbirine bağlayan ve ortak bilinci oluşturan popüler kültürün ise kitle iletişim araçlarından aktarılan, çoğunlukla işlenmiş ürünlerden oluştuğunu söyler (Erdoğan, 1998). Bu bağlamda işlenmiş ürünler içerisinde şiddet içeriklerinin de yer aldığının altını çizmek gerekir. Gerbner, vd., (1982), prime time’de suçun gerçek dünyadakinden en az on kat daha yaygın olduğunu söyler ve bu sembolik şiddetin, gücün bir göstergesi olduğunu savunur. O’na göre, “prime time” de baskın beyaz erkekler, güvenlik ölçeğinde en yüksek puanı alırken, yaşlılar, gençler, azınlıktaki kadınlar ve genç erkek çocuklar genellikle mağdur olarak gösterilirler. Gerbner’in bu açıklamalarından yola çıkarak, televizyonda erkek egemen bir yapının hakim olduğu, şiddet içerikli sunumlarda bu yapının etkili olduğu ve içeriklerde şiddet mağduru olarak daha çok gençlerin, çocukların ve kadınların gösterildiği anlaşılır.

Müge Anlı İle Tatlı Sert Programının Alımlama Analizi

Alımlama çalışmaları, izleyicilerin medya içeriklerini açıklamada aktif bir konumda olduğunu ve her bir izleyicinin medya mesajlarını kendine göre yorumladığını savunur (Serttaş, 2014). Medya mesajlarının alıcılar tarafından alımlanmasına ilişkin ilk çalışmaları kültürel çalışmalar ekolünün önde gelen isimlerinden Stuart Hall gerçekleştirmiştir. Temeli Stuart Hall’ün kodlama-kodaçımı çalışmalarına dayanan alımlama analizleri, alıcıların medya mesajları karşısındaki konumunu tespit etmeyi amaçlamıştır. Hall, alımlamaya ilişkin olarak ortaya koyduğu modelinde, seyircilerin medya iletilerini kodlayıcıların isteklerine göre, egemen, müzakereli veya karşıt olmak üzere üç farklı şekilde okuyacağını savunur (Şeker, 2009).

Çalışma, alımlamanın önemli ölçütleri dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Alımlama analizine ilişkin bilgi vermesi açısından bu ölçütlere değinmek gerekmektedir. Alımlama analizi, izleyici ve içerik arasındaki ilişkiyi tespit etmeye yönelik olarak gerçekleştirilen nitel bir araştırma yöntemidir (Aslan ve Nisan, 2018). Buna bağlı olarak, alımlama analizinde “nitel veri toplama” yöntemleri kullanılmaktadır. Merriam ve Tisdell’e göre (2016), nitel veri toplama; derinlemesine görüşmeleri, katılımcı gözlemlerini ve doküman analizini detaylandıran üç bölüm içerir. Alımlama analizinde de, nitel veri toplama yöntemleri içerisinde yer alan derinlemesine görüşme ya da katılımcı gözlem teknikleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yöntemde izleyici anlam üretecek şekilde konumlanır. Araştırmacı şifre çözümü sırasında izleyiciyi gözler ve bu kişiye araştırma konusuyla ilgili detaylı biçimde hazırladığı soruları sorarak, kişinin medya mesajlarını nasıl okuduğunu tespit etmeye çalışır (Şeker, 2009). Derinlemesine görüşmeler yoluyla gerçekleştirilen alımlama analizinde temel ölçüt, kişi ya da grupların doğal davranabilmeleri için gerekli olan ortamı sağlamaktır. Bunun en iyi yolu, görüşmelerin katılımcıların doğal ortamlarında gerçekleştirilmesidir. Böylece bu şekilde toplanan veriler, araştırmanın daha sağlıklı sonuçlanmasını kolaylaştıracaktır. Araştırmacının dikkat etmesi gereken bir diğer husus da, konunun bağlamına ve ortaya atılan fikirlere karşı tarafsız yaklaşmasıdır (Aktaran: Şeker ve Şimşek, 2012). Bu çalışmada da ilk olarak programın kodlarından bahsedilmiş, akabinde izleyicilerin programla ilgili kodaçımaları görüşme tekniği ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın örnek olayını “Müge Anlı ile Tatlı Sert” programı oluşturmuş ve izleyicilerin programa ilişkin kanaatleri ve programın kodlarını nasıl çözdükleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Gündüz kuşağında yer alan programın izler kitlesini daha çok kadınlar oluşturduğu için, çalışma kapsamına yalnızca kadın izleyiciler dahil edilmiştir. Bu araştırma, televizyon programlarında sunulan şiddetin izleyiciler tarafından nasıl alımlandığını çözmeye yönelmesi nedeniyle araştırmanın veri toplama sürecinde yöntem olarak, “derinlemesine mülakat” tekniği kullanılmıştır. Araştırmaya katılanlar, nitel örnekleme tekniklerinden “olasılıksız örnekleme” içerisinde yer alan “amaçlı örnekleme” ile belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yönteminde araştırmacı, katılımcılarını belirlerken belli ölçütler geliştirir (Aktaran: Özdemir vd., 2021). Erdoğan’a göre (2007), nitel bir araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılacaksa, önceden tanımlanarak belirlenen amaca uygun birimler ya da kişiler inceleme için seçilir (Erdoğan, 2007). Bu araştırma, televizyonda sunulan şiddetin izleyiciler üzerindeki etkilerini doğru bir biçimde tespit edebilmek için Müge Anlı ile Tatlı Sert Programı’nı uzun yıllardır takip eden 13 kadın izleyici üzerinden gerçekleştirilmiştir. Buna göre, araştırma kapsamına alınan katılımcılarla önceden görüşülmüş ve belirlenen ölçütleri karşıladıkları tespit edilerek araştırmaya dahil edilmişlerdir. Katılımcılarla görüşmeler birbirlerinin cevaplarından etkilenmemeleri için grup halinde değil tek olarak yapılmıştır. Sorular programın bütün bölümleri dikkate alınarak hazırlanmış ve bu şekilde soruların programın tümüne genellenebilir olması sağlanmıştır. Bu sebeple programın araştırmanın yapıldığı grup üyeleri ile birlikte izlenmesine gerek görülmemiştir. Böylece analiz için veri sağlayan bilgiler gözlem yoluyla değil, yalnızca soru yöntemi ile alınmıştır.

Yorumlar ve Değerlendirme

Sunuculuğunu Müge Anlı'nın üstlendiği, 2008 yılından bu yana Atv ekranlarında sabah kuşağında yayınlanan "Müge Anlı ile Tatlı Sert" programı, faili meçhul cinayetlerin aydınlatılmaya çalışıldığı, kayıp kişilerin arandığı, bunun yanı sıra birçok sosyal sorumluluk projesinin de gerçekleştirildiği televizyon programıdır. Müge Anlı ile birlikte Adli Tıp Uzmanı Prof. Dr. Şevki Sözen ve avukat Rahmi Özkan'ın da yer aldığı programın içeriğini, genel olarak cinayet, taciz, tecavüz, kaçırma gibi şiddet içerikli konular oluşturmaktadır. Programda şiddet içerikli olaylarla ilgili görüntülere pek yer verilmesi de, olayı yaşayanların ya da olaya tanık olanların yaşanan olayla ilgili anlatımlarında şiddet söylemleri fazlasıyla yer almaktadır. Olayın oluş şekli, olayın nasıl, nerde, niçin ve nasıl gerçekleştiğine dair bilgilerin verildiği program, gazetelerdeki üçüncü sayfa haberlerinin televizyon programındaki sunumu şeklinde ifade edilebilir. Bu programda yayınlanmaya başladığı günden bugüne kadar 3212 kayıp insan bulunmuş, 181 faili meçhul cinayet aydınlatılmış ve 880 aile kavuşturulmuştur. TİAK reytinglerine göre program, Türkiye'nin en fazla seyredilen gündüz kuşağı programı olmuştur (tr.wikipedia.org/wiki/Müge_Anlı_ile_Tatlı_Sert). Buradan hareketle çalışmanın sorunsalı, programın şiddet içerikli sunumlarının izler kitle üzerinde nasıl bir etki yarattığı, Gerbner'in televizyon ve şiddet üzerine ortaya koyduğu teoriler üzerinden tespit edilebilecek şekilde oluşturulmuştur.

Müge Anlı ile Tatlı Sert programı üzerinden gerçekleştirilen alımlama analizi dört ayrı başlık üzerinde durmaktadır. Bu başlıklar, programda ön plana çıkan ve araştırmaya katılan katılımcıların verdikleri cevaplar dikkate alınarak oluşturulmuştur. Araştırma, az sayıda kişi ile gerçekleştirildiği için, araştırmada elde edilen verilerin genelleştirilmesi mümkün değildir.

Programı İzleme Süresi ve Sıklığı

Televizyondaki şiddetin izler kitle üzerindeki etkilerini Gerbner'in ekme modeli üzerinden analiz ettiğimiz bu çalışmada, ortaya koyduğumuz varsayımların doğruluğunu ispat edebilmek adına katılımcılara ilk olarak "Müge Anlı ile Tatlı Sert" programını kaç yıldır ve ne sıklıkla izledikleri sorusu yöneltilmiştir.

K1: 8 yıldır hafta içi her gün izliyorum.

K2: 5 yıldır hafta içi her gün izliyorum. Ancak, daha öncesinde de her gün olmasa da vakit buldukça izliyordum.

K3: 10 yıldır hafta içi her gün izliyorum.

K4: Başladığı günden beri (14 yıldır) hafta içi her gün izliyorum.

K5: 14 yıldır hemen hemen her gün izliyorum.

K6: 14 yıldır her gün izliyorum.

K7: 14 yıldır haftanın en az iki günü izliyorum.

K8: 10 yıldır haftanın en az üç günü izliyorum.

K9: 6-7 yıldır hafta içi her gün izliyorum.

K10: 4 yıldır hafta içi her gün izliyorum.

K11: 14 yıldır hafta içi her gün izliyorum.

K12: 5 yıldır haftanın en az iki günü izliyorum.

K13: 14 yıldır hafta içi her gün izliyorum.

Programa İlişkin Genel Görüşler

Programda sunulan şiddetin izler kitle üzerindeki etkilerini tespit edebilmek amacıyla gerçekleştirdiğimiz bu çalışmada, katılımcılara ilk olarak programla ilgili genel görüşlerine ilişkin soru yöneltilmiştir.

K1: *Programda, kayıp kişiler, faili meçhul cinayetler araştırılıyor ve birçok olay da program içerisinde çözüme kavuşturuluyor. Olayın mağdurları, olayın tanıkları çoğunlukla canlı yayına katılıyor ve olayla ilgili gördüklerini canlı yayında anlatıyorlar. Olayla ilgisi olan ve kimliğini gizlemek isteyen kişiler de telefon bağlantısıyla yayına katılıyorlar. Olaylar önceden gerçekleştiği için, olayın çözümlenmesinde daha çok olayın içinde yer alan kişilerin olayla ilgili anlatımları yer alıyor. Bu programı, Türkiye'nin gerçeklerini göstermesi bakımından bilgilendirici ve ders verici olarak görüyorum.*

K2: *Program, kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi ve ortaya çıkmamış olayların çözüme kavuşmasını konu alan bir programdır. Herhangi bir konuda mağduriyet yaşayan kişiler programa katılarak, bu mağduriyetlerinin giderilmesini talep etmektedir. Programda, bugüne kadar gizli kalmış birçok cinayet çözüme kavuşturulmuş, kayıp kişiler bulunmuştur.*

K3: *Kayıpların bulunmasında, suçlusu bulunmamış ve genellikle ölümlü sonuçlanmış olaylarda suçluyu bulma amacı güden bir program.*

K4: *Kayıpların, faili meçhul cinayetlerin araştırıldığı, özellikle anneleri ve gençleri çevremizde yaşanan olaylarla ilgili dikkatli olunması gerektiği konusunda aydınlatan, bunun yanı sıra sosyal sorumluluk projelerini de gerçekleştiren faydalı, eğitici bir program.*

K5: *Gün yüzüne çıkmamış cinayetlerin, yıllardır kayıp olan kişilerin araştırıldığı bir program. Cinayet, kayıp, kadına yönelik şiddet gibi konuların aydınlatılmaya çalışıldığı programda, sosyal sorumluluk projelerinin de yer alması programı anlamlı ve kaliteli kılıyor. Programda ele alınan konular ve olaylar, çevremizdeki insanlara karşı daha dikkatli olmamız konusunda ders verici ve şiddet konusunda eğitici.*

K6: *Faili meçhul cinayetlerin, kayıp kişilerin araştırıldığı ve çoğunlukla da bulunduğu bir program. Bunun yanın da programda genellikle engelli vatandaşlarımıza yönelik sosyal sorumluluk projeleri de yapılıyor. Program, Türkiye'nin her yerinden insanların başvurabildiği ve her türlü olayın ele alındığı bir program olduğu için, bugüne kadar karşılaşmadığımız, hiç duymadığımız olayları izliyoruz. Bence ders verici bir program.*

K7: *Cinayet, kayıp kişiler, kadına yönelik şiddet olayları gibi insanların yaşadıkları olayları gelip anlatabildikleri ve çözümsüz kalmış olayların çözüme kavuşturulduğu bir program. Birçok konuda ders verici bir program olarak görüyorum.*

K8: *Programda, cinayetler aydınlatılıyor, kadına yönelik şiddet olayları ele alınıyor. Bugüne kadar saklı kalmış, üstü kapatılmış olaylar Müge Anlı'nın programında araştırılıyor ve çoğu da açıklığa kavuşuyor. Programda, toplumda yardıma muhtaç olan vatandaşlarımızla ilgili birçok toplumsal sorumluluk projeleri gerçekleştiriliyor.*

K9: *Programda, faili meçhul cinayetler, kayıp kişiler, tacize uğrayan ya da şiddet gören kişilerin olayları konu edilmektedir. Bugüne kadar yaşamadığımız veya hiç görmediğimiz türden olayları ele alması ve cinayetlerin aydınlatılması bakımından yararlı bir program olduğunu düşünüyorum. Ayrıca, çevremizdeki kişilere karşı daha temkinli yaklaşmamız gerektiğini hatırlatması bakımından ders verici bir program.*

K10: *Program, faili meçhul cinayetlerin çözüldüğü, kayıp çocukların bulunduğu, şiddet mağduru insanların çaresizliklerinin giderildiği bir içeriğe sahiptir. Programın, insanlara hayatın gerçeklerini göstermesi bakımından hem bilgilendirici hem de ders verici olduğunu düşünüyorum. Program yaşanan olumsuzlukları, şiddet olaylarını her ne kadar ekrana getirerek umutlarımızı kırsa da, bu olaylardan çıkarabileceğimiz sonuçlarla bir o kadar da bakış açımızı genişlettiğini görüyorum. Son zamanlarda programda özellikle kadına şiddet (hem psikolojik hem fiziksel) çok fazla konu ediliyor. Bunun özellikle genç kızlar için bilgilendirici ve ders verici olduğunu düşünüyorum.*

K11: *Programın içeriğinde yer alan olaylar bizleri hayatın gerçekleri konusunda bilgilendiriyor. Ülkemizde meydana gelen ve daha önce hiç duymadığımız cinayetleri konu edinmesi, yıllardır kayıp olan kişilere, şiddete uğrayan kişilerin yaşadıkları mağduriyetlerin giderilmesi bakımından eğitici bir program.*

K12: *Bu program, kayıpların bulunduğu, cinayetlerin çözüldüğü insanların yaşadıkları şiddet içerikli olayları konu edinen bir program. Hayatın içinden örnekler sunması, birebir yaşanmışlıkları konu edinmesi bakımından ders verici bir program.*

K13: *Program, faili meçhul olayların ele alındığı ve çözümlenmeye çalışıldığı bir içeriğe sahip. Programda, cinayetler, kayıplar, kadına yönelik taciz, tecavüz, kadın cinayetleri gibi olaylar derinlemesine araştırılmaktadır. Bu programın, hayatta neler olduğu konusunda ders verici olduğunu düşünüyorum ve her programı izlediğimde halime şükrediyorum.*

Programa İlişkin Gerçeklik Algısı

Televizyonda sunulan birçok içeriğin kurmaca mı yoksa gerçek mi olduğuyula ilişkili olarak izleyicilerin algı şekli genellikle değişkenlik göstermektedir. İzleyicilerin bazıları içeriklerin gerçek olduğunu düşünürken, bazıları da içeriklerin çoğunun kurmaca olduğuna inanmaktadır. Bu doğrultuda katılımcılara “Müge Anlı ile Tatlı Sert” programında ele alınan konuların ve bu programda anlatılan olayların gerçek olduğuna inanıp inanmadıklarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan 13 katılımcı da

bu programın içeriğinin ve programda anlatılan bütün olayların tamamen gerçek olduğuna inandıklarını beyan etmişlerdir. Katılımcıların soruya ilişkin verdikleri cevaplardan bazıları şöyle:

K1: Programın içeriğinin gerçek olduğuna inanıyorum. Çevremizde de böyle olaylar oluyor ve maalesef ki bu tür olaylar Türkiye'de birçok insanın başına geliyor. Ancak biz bu olayların hepsini görmüyoruz. Müge Anlı'nın programı yıllardır bu tür olayların aydınlatılmasında öncü rol oynuyor. Bu nedenle programın izleyicileri bilgilendirdiğini ve izleyiciler için yararlı bir program olduğunu düşünüyorum.

K4: Programın içeriğinin tümüyle gerçek olduğunu düşünüyorum. Bu programda konu edilen faili meçhul cinayetler, kayıp kişiler vs. gibi olaylar kanıtlarla ve belgelerle ortaya konuyor.

K6: Programda yer alan bütün olayların gerçek olduğuna inanıyorum. Programda ele alınan konular, olayın içinde bulunan kişilerin açıklamaları, olayla ilgili belgeler, olay yerinde bulunan deliller vs. gibi kanıtlarla olaylar en ince ayrıntısına kadar araştırılıyor. Bunların kurmaca olma ihtimalinin olduğunu düşünmüyorum.

K9: Bana göre bu program, hayatın birebir içinden gerçek olaylardan oluşuyor ve programa katılanlar o kadar dehşet verici hikayeler anlatıyorlar ki, gerçekten onlar için çok üzüliyorum.

K12: Programı gerçek ve güvenilir buluyorum. Bu program, hayatın gerçekliklerini yansıtıyor.

Programa İlişkin Şiddet Algısı

"Televizyon, sunduğu şiddet içerikli yayınlarla topluma şiddeti ekmekte ve toplumu yetiştirmektedir" varsayımından yola çıkılarak bu araştırmada, "Müge Anlı ile Tatlı Sert" programının katılımcılarda şiddet ile ilgili nasıl bir algı yarattığına yönelik sorular yöneltilmiştir. Bu sayede televizyon programlarında sunulan şiddetin bireyler üzerinde nasıl bir etki yarattığı ve izler kitlenin gerçek dünya ile ilgili düşünce ve tutumlarında nasıl bir değişikliğe neden olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

K1: Müge Anlı ile Tatlı Sert programında, özellikle son yıllarda, programın içinde kadın cinayetleri, kadınların darp edilmesi gibi konular çok fazla işleniyor. Kadınlara yönelik şiddet, daha önceki yıllarda programın içinde bu kadar çok ele alınmıyordu. Programda işlenen bu şiddet konuları, zamanla şiddeti normal bir eylem olarak görmeme neden oldu. Bununla birlikte, programda sürekli olarak kadınların yaşadıkları şiddete tanık olmak, benim de bir kadın olarak başıma her an bir şey gelebileceği endişesi yaratıyor. Bu program dünya algımı değiştirdi. Artık, Dünyayı bizim tanıdığımız, alışık olduğumuz o saf, temiz dünya olarak görmüyorum.

K2: Televizyonlarda daha önceki yıllara göre son dönemlerde şiddet ile ilgili yayınlar, programlar daha fazla yer almaya başladı ve günümüzde, şiddet içeren programlar daha popüler hale geldi. Müge Anlı ile Tatlı Sert programını uzun yıllardır takip eden biri olarak programda çok fazla şiddet içerikli olayı izlemek şiddet ile ilgili düşüncelerimi etkiledi ve şiddeti artık daha normal bir eylem olarak algılamaya başladım. Bu tür programları izledikçe şiddeti kanıksadım. Kadın cinayetleri, çocuk cinayetleri, tacizler,

tecavüzler vs. her türlü konu bu programda işleniyor. Biz bu olayların neresindeyiz, nasıl bir dünya burası gibi soruları kendime her defasında soruyorum. Bu program, gerçek dünya algımı etkiledi. Gerçek dünyayı daha vasat, sıradan, vahşet dolu bir yer olarak görmeye başladım.

K3: Bu programı izlediğim günden bu güne kadar şiddet ile ilgili düşüncelerim, tutum ve davranışlarım değişti. Şu an sıradan bir insanla tanıştığımda bile her şeyi yapabilme potansiyeli olduğunu düşünür oldum. Bu program, insanlara olan güvenimi yitirmeme neden oldu. Bu da benim sosyal hayatımı olumsuz yönde etkiliyor. Bu program, benim gerçek dünya algımı değiştirdi. Belki öyle değildir ama, artık dünyayı daha korku dolu bir yer olarak görüyorum.

K4: Bu programı izlemeden önce şiddeti daha normal olarak algılıyordum. Bu programı izledim izleyeli öyle olaylara, öyle hikayelere tanık oldum ki, şiddetin ne kadar aşırı boyutları olduğunu ve ne kadar anormal bir davranış haline geldiğini gördüm. Buna bağlı olarak, programın şiddet algımı etkilediğini söyleyebilirim. Gerçek dünyayı algılama biçimimi ise etkilediğini düşünmüyorum. Sadece bu program, çevreme karşı daha dikkatli ve temkinli olmam gerektiği konusunda beni bilinçlendirdi.

K5: Müge Anlı'nın programını uzun yıllardır izliyorum. Bu programın içinde ele alınan konular, şiddet olayları benim şiddetle ilgili düşüncelerimi olumsuz yönde etkiledi. Ben de çevremde her an benzer olaylarla karşılaşma korkusunu, yani şiddetin herhangi bir türüyle karşılaşırım endişesini çok daha yoğun bir biçimde yaşamaya başladım. Çocuklarım için de aynı endişeyi yaşıyorum. Bu nedenle şu anda gerçek dünyayı olduğundan daha vahşi ve şiddet dolu bir yer olarak görüyorum. Böylece bu programın gerçek dünyayı algılama biçimimi etkilediğini söyleyebilirim.

K6: Bu programı ilgiyle ve beğeniyle yıllardır takip ediyorum. Bu program benim şiddetle ilgili düşüncelerimi çok fazla etkilemedi. Şiddetin yaşadığımız dünyada her an var olduğunu ve şiddetle her an karşılaşma durumumuzun olduğunu bu programdan önce de biliyordum. Ancak yine de bu program, ülkemizde yaşanan şiddet olaylarıyla ilgili daha fazla bilgi sahibi olmamı, insanlara karşı davranış şekillerimi belirleyebilmemi ve çevremdeki herkese karşı daha dikkatli davranmam gerektiğini öğretti. Bu programı izlediğim zamandan bugüne kadar gerçek dünya algımda herhangi bir değişiklik olmadı. Bu kadar çok şiddet ile ilgili olayı izlemek ben de şiddetle ilgili herhangi bir korku yaratmadı. Burada izlediğimiz olayların hepsi yaşadığımız dünyada gerçekleştiği için dünya gerçekte de sıradan ve şiddetle dolu.

K7: Bu program sayesinde ülkemizde yaşanan her türlü olaya şahit oluyoruz. Şiddetin her şekli bu program içerisinde ele alınıyor. Kadınların yaşadıkları şiddet olayları da bu programda yer alıyor. Bir kadın olarak, bu programda işlenen konular arasında yer alan kadına şiddet olaylarını özellikle çok üzümlenerek izliyorum. Bu olayları izlemek beni de şiddete maruz kalma konusunda daha temkinli olmam konusunda bilinçlendiriyor. Bu tür programları uzun süredir izlemenin, dünyayı daha güvenilmez

ve vasat bir yer olarak algılamama neden olduğunu söyleyebilirim. Sürekli olumsuz içerikler izlemek, sürekli şiddet ile ilgili programlar seyretmek, şiddeti ve bunun yarattığı korkuları daha da tetiklediğini söylemek isterim. Ancak önceden çok büyük şaşkınlıkla izlediğim olayları, artık daha normal bir şekilde izliyorum. Bu da şiddet algımın değiştiği yönünde yorumlanabilir. Artık normal karşılıyorum.

K8: Bu programı izlediğim günden beri şiddet algımda herhangi bir değişiklik olduğunu düşünmüyorum. Şiddet her an başımıza gelebilecek bir olgu. Bunu programı izlediğim sürece değil, daha öncesinden de böyle düşünüyordum. Gerçek dünyada şiddet her an var. Bu program sadece şiddetle ilgili olayları ele alması ve bizleri bilgilendirmesi açısından önemli. Gerçek dünya bence hep şiddetin olduğu bir dünya. Bu düşüncemin oluşumunda bu programın hiçbir etkisi yok.

K9: Bu programı izlemek, şiddet hakkındaki düşüncelerimi değiştirmede. Yalnızca bu kadar olay izlemek, benim de şiddete karşı daha bilinçli, çevreme karşı daha dikkatli olmam gerektiği konusunda beni daha bilinçli bir birey haline getirdi. Şiddetin her türüsüne karşıyım. Benim için bu düşüncemin programla hiçbir ilgisi yok. Bu programı izledim izleyeli şiddeti daha normal karşılamıyorum. Kanıksadım da diyemem. Her an başıma bir şiddet olayı gelecekmiş gibi paranoyakça bir durum da yaratmadı bende. Gerçek dünyayı olduğu gibi görüyorum. Gerçek dünyanın içinden olayları izlediğimiz için, bulunduğumuz dünyanın zaten vasat olduğunu düşünüyorum.

K10: Bu programı izlediğim günden bugüne kadar şiddetle ilgili düşüncelerimde değişiklikler oldu. Programı izlemeden önce şiddetin kişinin yalnızca karakteriyle ilişkili bir davranış şekli olduğunu düşünürdüm. Programı izledikten sonra şiddetin ne olduğunu öğrendim diyebilirim. Şiddete meyilli olmak sadece karakterle alakalı bir şey değilmiş, kişilerin aileleri, yetiştiği çevreleri, yani yetiştirilme tarzları bu noktada çok önemliymiş. Bugüne kadar bu programda şiddetin her türüsüne tanık oldum. Özellikle son dönemlerde yaşanan kadın cinayetleri, bu programda da yoğun bir biçimde ele alındığı için, gerçek dünya ile ilgili düşüncelerimde erkeklere olan güvenimi yitirme konusunda bir değişimin gerçekleştiğini söyleyebilirim. Belki herkes güvenilmez değil ama, bu program benim dünyayı daha güvenilmez bir yer olarak görmeme neden oldu.

K11: Bu program, dünyada ve ülkemizde şiddet olaylarının ne kadar fazla olduğunu gösterdi bana. Bu programı izlemeden önce bu tür olayların bu kadar fazla olduğunu tahmin bile edemezdim. Ama programı izledim izleyeli aslında dünyanın hiç güvenilir bir yer olmadığını, insanların başına ne kadar değişik olayların geldiğini ve gelebileceğini gördüm. Program gerçekleri yansıtıyor ve bu program sayesinde ben, gerçek dünyada benim bilmediğim nelerin olduğunu görmüş oldum. Gerçekten dünya benim sandığım kadar toz pembe bir yer değilmiş. Bu program sayesinde bunu öğrendim.

K12: Bu program, şiddet ile ilgili düşüncelerimde değişiklikler yarattı diyebilirim. Bu programda çoğu zaman çok ürpertici ve korkunç olaylar işleniyor ve bunları izledikçe ben de ürperiyorum ve kendi hayatımda da benzer olaylarla karşılaşır mıyım endişesi yaşıyorum. Belki böyle olaylar yaşamayacağım ama, sürekli bu tür olayları izlemek ister istemez gerçek dünya algımı etkiliyor ve dünyayı daha korkunç ve vasat görüyorum.

K13: *Bu programı izlediğim günden bugüne kadar ülkemizde gelişen birçok olayla ilgili özellikle de şiddetle ilgili bilgilendiğimi düşünüyorum. Önceden şiddetin bu kadar yaygın olduğunu ve çok farklı türleri olduğunu bilmezdim. Bu anlamda şiddet konusunda programın bilgilendirici ve ders verici olduğunu düşünüyorum. Çevreme karşı daha temkinli olmam gerektiği konusunda öğretici bir içerik olduğundan dolayı programın şiddetle ilgili düşüncelerimi bu anlamda değiştirdiği kanısındayım. Korku yaratmadı, ancak şiddet konusunda beni daha da bilinçlendirdiğini söyleyebilirim. Gerçek dünya hakkında ise gerçek dünyanın şiddetle dolu bir yer olduğunu göstermesi bakımından dünyayı güvenilmez bir yer olarak görmeme neden oldu.*

Tartışma

Araştırmanın bulguları, genel olarak televizyonda yer alan şiddet içerikli yayınların katılımcıların şiddet ile ilgili düşünce, algı, tutum ve inançlarına yönelik olarak uzun vadede değişiklik yarattığını göstermiştir. Bu değişikliğin kısa vadede değil de uzun vadede gerçekleşmesi, özellikle uzun yıllar televizyon ekranlarında yayınlanan programların izleyicilerde “sonsuz bir bağlılık” yaratması ile ilişkilendirilebilir. Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu ise, televizyondaki şiddet içerikli programların katılımcılar tarafından kurmaca değil, tümüyle gerçek olaylardan oluşan bilgilendirici ve eğitici içerikler olarak değerlendirilmesidir. Araştırmaya katılan izleyicilerin tamamının programın içeriğinin yaşanmış gerçek hikayelerden oluştuğunu ifade etmeleri, araştırmada ortaya attığımız “televizyon yayınları kurmaca bir dünya sunar” varsayımının doğru olmadığına yönelik bir kanıt niteliğindedir. Ayrıca, araştırma bulguları programı izleyenlerin şiddete yönelik algılarının zaman içerisinde değiştiğini göstermiştir. İzleyicilerin şiddete ilişkin algılarındaki bu değişimin, programda sunulan şiddet içeriklerinin izleyicilerde uzun vadede şiddeti sıradan bir davranış olarak görmeye başlamalarından kaynaklı “şiddeti meşrulaştırması” şeklinde yorumlanabilir. Araştırmanın bir diğer bulgusu ise, şiddet programlarında sunulan içeriklerin izleyicilerde uzun vadede korku ve endişe duygularını tetikleyerek izleyicilerin gerçek dünyayı, Gerbner’in de belirttiği gibi (1980: 715), olduğundan daha vasat bir yer olarak görme eğiliminde olmalarıdır. Araştırmada elde edilen bu bulgulardan yola çıkarak, araştırmaya katılan izleyicilerin çoğunluğunun programda sunulan şiddet içeriklerine yönelik alımlamalarını “egemen okuma” şeklinde yaptıkları ortaya konulmuştur.

Bugüne kadar Gerbner’in ekme kuramı üzerinden medya ve şiddet ilişkisini inceleyen birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırma da, televizyon ve şiddet ilişkisini Gerbner’in ekme kuramı bağlamında incelemesi bakımından daha önce yapılmış olan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Ancak, bu araştırmayı diğer araştırmalardan farklı kılan, Gerbner’in ekme teorisine temel oluşturan televizyonda sunulan şiddetin izler kitle üzerindeki etkisini, 14 yıldır televizyon ekranlarında yayınlanmakta olan ve içeriğinde yoğun olarak şiddet konularının yer aldığı “Müge Anlı ile Tatlı Sert” programı üzerinden araştırmış olmasıdır. Günümüzde kitle iletişim araçları özellikle bilgiye erişim noktasında her bireyin hayatında önemli bir yer teşkil etmektedir. İçeriklerini daha çok izleneceği düşüncesiyle kitlelerin ilgisini çekecek konular üzerinden belirleyen kitle

iletişim araçları, bu sebepten ötürü yayınlarında şiddet içeren konulara büyük ölçüde yer vermektedir. Günümüzde karasal yayıncılıkla birlikte dijital yayıncılığın da gelişimine paralel olarak medya ve şiddet ile ilgili araştırmaların televizyonun yanı sıra sosyal medya içerikleri üzerinden derinlemesine mülakat tekniğinin yanı sıra farklı araştırma teknikleri kullanılarak gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Sonuç

Günümüzün en popüler kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon, sunduğu içeriklerle izleyicileri her zaman etkisi altına almayı başarmıştır. Televizyonun izler kitle üzerindeki etkisi göz önüne alındığında, televizyonda yer alan içeriklerin izleyiciler için ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu içerikler arasında “şiddet” başta gelmektedir. Televizyon yayın hayatına başladığı günden bugüne kadar şiddet söylemlerini ve şiddet içeren görselleri sıklıkla kullanmıştır. Günümüzde birçok televizyon kanalında gündüz kuşağı programlarının özellikle şiddet içeren programlardan oluştuğu görülmektedir. Bu programların başında uzun yıllardır ATV ekranlarında yayınlanmakta olan ve en çok izlenen gündüz kuşağı programı “Müge Anlı ile Tatlı Sert” gelmektedir. Bu çalışmada, Gerbner'in Ekme Kuramı bağlamında “Müge Anlı ile Tatlı Sert” programı üzerinden izleyici etki araştırması yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun programdaki şiddet içeriklerini “egemen okuma” biçiminde izledikleri gözlenmiştir. Egemen okumanın ise daha çok programın içeriğini oluşturan şiddet söylemlerinin, katılımcılarda korku ve endişe duygularını harekete geçirmesiyle birlikte, gerçek dünya algılarını değiştirmesi noktasında gerçekleştiği görülmüştür. Bu katılımcılar, programda yer alan şiddet olaylarının benzerinin her an kendi başlarına da gelebileceği korkusuyla yaşadıklarını, bu nedenle gerçek dünyayı olduğundan çok daha tehlikeli bir yer olarak görmeye başladıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan bazıları ise, “Müge Anlı ile Tatlı Sert” programındaki şiddet sunumlarının zaman içerisinde şiddete yönelik algılarını, “şiddeti normal bir davranış olarak görme” biçiminde değiştirdiğini beyan etmişlerdir. Böylece, şiddeti normal bir davranış olarak gören katılımcıların da, bu program aracılığıyla gönderilen şiddet içerikli mesajları yine “egemen okuma” biçiminde alımladıkları ortaya konulmuştur. Buna göre, çalışmada ortaya atılan “televizyon yayıncılığıyla kişilerin tutumları, davranışları, fikirleri, inançları değiştirilebilir” varsayımı da doğrulanmış olmaktadır. Ayrıca, katılımcıların tamamının programın içeriğinin tümüyle gerçeği yansıttığını ifade etmesi, çalışmada ortaya atılan “televizyonun kurmaca bir dünya sunduğu” yönündeki varsayımın doğru olmadığını kanıtlar niteliktedir. Bu bağlamda katılımcıların programın içeriğinin kurmaca değil, gerçek hayatın ta kendisi olduğu yönündeki algılarını, programı uzun yıllardır ve sürekli olarak izlemelerinin program ile izleyici arasında oluşturduğu bağlılık duygusuyla ilişkilendirmek mümkün olmaktadır. Çalışmada, katılımcıların büyük çoğunluğunun program içeriğini bilgilendirici ve eğitici olarak değerlendirmeleri ise, gerçek toplumsal dünya ile televizyonda temsil edilen gerçek dünyayı aynı biçimde görmelerine sebebiyet vermesi açısından önem arz etmektedir. Böylece, program içeriğinin bilgilendirici ve eğitici olduğunu belirten katılımcıların, şiddet ile ilgili alımlamalarını yine “egemen okuma” biçiminde yaptıkları ortaya konulmuştur. Katılımcılar bu programı, özellikle gerçek dünyanın bilinenden daha vasat bir yer olduğunu göstermesi ve daha

temkinli davranılması gerektiği konusunda bilgilendirici ve eğitici bir program olarak nitelendirmişlerdir. Kısaca, Gerbner'in ekme kuramından hareketle yola çıktığımız bu çalışmada, medyada yer alan şiddet içeriklerinin uzun vadede bireyler üzerinde etkili olduğu ve şiddeti ektiği tespit edilmiştir.

Kaynakça

Akiner, N. (2014). Bir modern zamanlar silahı olarak medya: kaddafi'nin lincinin satır arasını okumak, Esad'ı anlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), s. 1-19.

Altıntaş, M. (2017). İnternet medyası ve şiddet: İnternette sunulan şiddet haberlerinin toplum üzerindeki etkisi. *Erciyes İletişim Dergisi "akademia"*, 5(1), 182-192.

Bak, G., Altıntop, M., ve Bak, A. (2020a). George Gerbner'in genel iletişim modeli, kültürel göstergeler ve ekme kuramı. *International Journal and Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(25), 484-492.

Boral, Aslan, N., ve Nisan, F. (2018). Poligamik ilişkilerdeki kadın temsillerinde patriarkal kodların çözümlenmesi: Yeni gelin dizisini alımlama analizi örneği. *TRT Akademi*, 3(6), 520-541.

Dursun, Y. (2011). Şiddetin izini sürmek: Şiddet nedir? *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*(12), 1-18.

Elpeze Ergeç, N., ve Doğan, M. E. (2016). Medyada şiddet: Televizyon çizgi diziler üzerine bir inceleme. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 43-58.

Erdem, M. N. (2020). Medya içeriğinde şiddetin sunumu üzerine argümantatif bir çalışma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 1198-1217.

Erdoğan, Y., Ekşi, H., ve Tektaş, A. (2012). Medya ve şiddet: Mafya dizileri üzerine karma bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(23), 83-116.

Erdoğan, İ. (1998). Gerbner'in ekme tezi ve anlattığı öyküler üzerine bir değerlendirme. *Kültür ve İletişim*, 1(2), 149-180.

Erdoğan, İ. (2007). *Pozitivist metodoloji*. Ankara: Erk Yayınları.

Gerbner, G., Gross, L., Signorielli, N., ve Morgan, M. (1980). Television violence, victimization, and power. *American Behavioral Scientist*, 23(5), 705-716.

Gerbner, G. (1969). Toward "Cultural Indicators" the analysis of mass mediated message systems. *AV Communication Review*, 17(2), 137-148.

Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., ve Signorielli, N. (1982). Charting the mainstream: television's contributions to political orientations. *Journal of Communication*, 32(2), 100-127.

Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., ve Signorielli, N. (1986). Living with television: The dynamics of the cultivation process. J. B. Zilman (Editör) içinde, *Perspectives on media effects* (s. 17-40). Lawrence Erlbaum Associates.

Güngör, N. (2011). *İletişim kuramlar ve yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi.

Merriam, S. B., ve Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. CA: Jossey-Bass.

Mutlu, E., (2008). *İletişim sözlüğü*. Ayraç Yayınları.

Özdemir, H., Akagün Ergin, E., ve Avcı, M. S. (2021a). Milli ve kültürel değerlerin marka tercihine etkisi: Televizyon reklamları üzerine bir araştırma. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(2), 1167-1189.

Özer, Ö. (2017). Medyada şiddet kullanımı: Şiddet ekonomisi, medyanın ideolojik şiddeti ve yetiştirme kuramı açısından bir değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi* (27), 1-19.

Özerkmen, N., ve Gölbaşı, H. (2010). Toplumsal bir olgu olarak şiddet. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBArD)*, (15), 23-37.

Palabıyıkoglu, R. (1997). Medya ve şiddet. *Kriz Dergisi*, 5(2), 123-126.

Sarı, Ü. (2014). Televizyon ve etkileri. M. Aytekin (Editör) içinde, *Yeni (lenen) Medya*. KOCAV Yayınları.

Serttaş, A. (2014). V For Vendetta filminin alımlama analizi ile sinemada televizyon. *Global Media Journal: TR Edition*, 5(9), 303-321.

Şeker, T. (2009). 5N1K haber programının alımlama analizi. *Selçuk İletişim*, 5(4), 105-117.

Şeker, T., ve Şimşek, F. (2012a). Kodlama-kodaçımı bağlamında Muhteşem Yüzyıl dizisinin lise öğrencileri üzerindeki etkilerine yönelik alımlama analizi. *Selçuk İletişim*, 7(2), 111-120.

Vikipedi. (2022, 23 Haziran). Müge Anlı ile Tatlı Sert. https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCge_Anlı%C4%B1_ile_Tatlı_Sert. Erişim Tarihi: 24 Haziran 2022.

Zorlu, Y. (2016). Medyadaki şiddet ve etkileri. *Humanities Sciences*, 11(1), 13-32.

Destekleyen Kurum/Kuruluşlar: Herhangi bir kurum/kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.